

Vig Naturpark

En inspirationsguide med små eksempler på hvad der sker i naturen i Vig Naturpark i løbet af året, og med ideer til aktiviteter i de forskellige måneder.

Forord

Jeg hedder Åse Christensen. Jeg er formand for Foreningen Skønhed og Skrald Vig og initiativtager til dette hæfte.

Skønhed og Skrald er en forening der hovedsageligt samler skrald og udplanter affaldsblomster i Vig. Det sker af voksne frivillige og til tider i samarbejde med byens børn mm.

"Historien" om Vig Naturpark er, at jeg ved et tilfælde bliver opmærksom på den. Det sker på en vandretur en grå vinterdag, hvor jeg går en tur sammen med en frivillig, der er fra lokalområdet. – (Selv er jeg ikke fra Vig men bor ved Nr. Asmindrup.)

Vi kom fra kræmmerpladsen og legepladsen og gik op i den lille skov på bakken. Herfra kom vi ud, og så var det at jeg tabte underkæben! "Hold da op"; Sikken en udsigt, sikken en eng og sikken et moseområde. Alt sammen et offentligt område.

Her havde jeg aldrig været før. Det havde den frivillige. Hun kunne fortælle dele af historien om det samlede område på 10 hektar, VIG PARK, der blev anlagt i 1999 af den daværende borgmester Bodil Olsen. I området blev der både skabt borgerlund, plantet forskellige træsorter, lavet bro over mosen, sti og eng mm.

Men tiden havde slidt på området. Broen var væk og mose og naturområdet var gemt - og glemt bag træerne. En gruppe fra vores forening gik i gang "med at tage moseområdet tilbage". Vi ansøgte om midler fra Odsherred Kommune, Geopark Odsherred og Sparekassen Sj Fyn.

De midler vi fik ind, er anvendt til en meget flot udsigtsplatform, bygget af frivillige på bakken, bordbænkesæt, grussti i starten af indgangen fra Kræmmerpladsen samt børnelæringstavler på området. En landmand har forberedt et stykke jord til blomstereng, som børn tilsår med frø fra Land og Fritid.

Vi kaldte stedet Vig Naturpark. Fremadrettet ønsker vi kun at skabe de helt små ting og lade andre udbygge området. De sidste midler fra projektet ønsker vi at bruge til inspiration og formidling om Vig naturparks mange muligheder for såvel daginstitutioner, dagpleje som skoler.

Dette lille skriv med inspiration for hver måned vil blive således blive sendt til dem, samt kan ses på vores facebook Skønhed og Skrald Vig. Naturvejleder Dorthe Pedersen, www.urteheksen.nu, sagde ja til opgaven.

Vi håber I vil bruge stedet og ideerne rigtig meget og være med til at passe på dette fantastiske sted.

Introduktion

Denne lille inspirationsguide er udarbejdet ud fra et ønske om at formidle Vig Naturpark som naturområde for daginstitutioner, dagpleje og skole.

Guiden er et årshjul med små eksempler på hvad der sker i naturen, og ideer til aktiviteter i de forskellige måneder.

Børnefamilier og andre kan forhåbentlig også blive inspireret til at komme ud og opleve dette dejlige bynære naturområde.

Foreningen Skønhed og Skrald Vig har iværksat dette arbejde for at alle kan få større glæde af området.

Nedenstående er alt sammen inspiration og et meget lille udpluk af viden og muligheder.

Vores forhold til natur

Vi ved, at det på alle måder er godt for os mennesker at være i naturen. Vi bevæger os mere frit, kan have udsyn 360 grader, mærke vinden eller solen på huden, dufte og lyde når os på en anden måde.

Det føles trygt og velkendt og det er jo nok fordi vi mennesker fra start har levet i- og af naturen, så det ligger simpelthen i vores DNA.

For 10.000 år siden levede vi mennesker af det vi kunne jage og det vi kunne samle i naturen. Vi vidste noget om hvordan vi kunne konservere og opbevare de vilde urter, kødet og skindet fra dyrene, vi vidste at man ikke måtte tage mere end der var behov for – så ville der blive ved at være noget at samle.

Vi sagde TAK på forskellige måder til den natur der gav os hvad vi havde brug for.

Da vi lærte at bruge ilden, lærte vi også at den kunne beskytte os mod rovdyrene, der var bange for ild, den varmede os, tørrede vores skind og vi kunne se lidt mere når bålet blussede i mørket.

Vi var på alle måder forbundet med naturen. Det er ikke tilfældet i dag, men vi kan forsøge at (gen)skabe en forbundethed der starter allerede når vi er børn, ved at begynde at se og bruge naturen som restitution, som legeplads, som spisekammer – og som der vi heles, henter styrke, viden og inspiration.

Børn og natur

Al læring begynder med erfaring og sansning af hvad der sker i omgivelserne. Børn er nysgerrige og undrende, undersøgende og spørgende. "Hvad sker der hvis...", "hvorfors står solen op", "hvorfors kan en pind flyde mens en sten går til bunds"?

Al undervisning og læring kan flyttes ud i naturen hvor der er højt til loftet, plads til fordybelse og undren og masser af materiale at arbejde med. Her kan eksperimenteres, teorier afprøves og ny viden erhverves. Succesoplevelser med større selvværd til følge!

Forskningen viser, at børn der i daginstitutioner er i naturen på daglig basis trives bedre, sover bedre og er mindre syge. De udvikler en større tilknytning til naturen, bliver bedre motorisk og har lettere ved at koncentrere sig. Endvidere er der tegn på, at pædagogers og læreres arbejde med børn i naturen styrker børnenes naturlige nysgerrighed og dermed en tidlig undersøgende tilgang.

Lige her i Vig

I Vig Naturpark er der 10 hektar med borger-plantet skov, eng, overdrev, blomstereng plantet af foreningen Skønhed og Skrald, mose, bålsted med rist og borde bænkesæt, bæk, æbletræer, borde/bænke platform med udsigt over mosen.

Der vokser tjørn, hunderose, mirabelletræer, slåenbuske og der er mange muligheder for leg og læring. En lille legeplads er der sågar også.

Ræven er set ved fuldt dagslys på vej fra bagsiden af Netto op mod skoven, i mosen er bl.a. trolde og blyhøns, i den nordlige ende af mosen en rågekoloni, medbringer du net og terrarie kan du forsigtigt fiske de dyr og insekter der lever under vandet.

Der er en rigdom og et liv, det er svært at forestille sig. Selv om vinteren, under isen.

Husk med varsomhed at sætte dyrene tilbage igen, hvis I 'fanger' dem.

Det følgende er et årshjul med små eksempler på hvad der sker i naturen i årets forskellige måneder, og ideer til aktiviteter i de forskellige måneder.

Til sidst i guiden finder du en liste over bøger, hjemmesider og andre onlineuniverser, hvor du kan finde inspiration til mange flere sjove og lærerige aktiviteter i vores fantastiske natur.

Januar

Helligtrekonger falder i januar – den trettende dag efter 25 december. Helligtrekonger markerer afslutningen på julen.

I gamle dage markeredes den ved at sætte tre lys i stage og i bunden have indstøbt lidt krudt i lysene.

Når lysene var brændt ned til krudtet, lød der et lille knald som dermed markerede at nu var julen slut.

I januar er alting lidt i dvale – men prøv at kigge nærmere på buske og træer. Måske har nogle af dem allerede knopper?

Jorden på denne årstid er våd og smattet eller dækket af sne og is. Perfekt udgangspunkt for at lede efter dyrespor.

Dyrespor kan være alt fra fodspor efter en ræv, en samling fjer på skovbunden eller i klitten; hvem har begået mordet? Gæt en lort.... ! Er der gnavespor i træernes bark eller fejespor efter råbukken der skal have gnedet basten af.

I denne og næste måned kan man om aftenen lytte efter rævens parringskald; "wow-wow-wowwoooow". Hvert kald er unikt og således kan rævene genkende hinanden.

Rævene har tilpasset sig menneskene og er derfor at finde i såvel byen som i den "rigtige" natur.

Februar

Kyndelmisse er altid den 2. februar. I gamle dage kaldtes den af bønderne for Kjørmes Knud – deres omskrivning af kyndelmisssens knude.

Dagen markerer at halvdelen af vinterhalvåret mellem 1. november og 1. maj er nået og betyder på latin lysmesse.

Lav et bål den 2. februar og marker dermed lysmessen/lysfesten.

Fastelavn og fuglehuse

Det er fastelavn og oplagt at samle grene til fastelavnsris.

Led efter nedfaldne grene eller spørg om tilladelse til at klippe lidt birkegrene.

Pynt det evt. med materialer fra naturen.

Det er også tid at bygge fuglehuse man kan sætte op i havens eller legepladsens træer.

Hulstørrelsen er afgørende for hvem der flytter ind.

Se evt. hvordan her:

www.skoven-i-skolen.dk

Marts

Den første forårs måned.

Lyset er skarpt og trækker planter og urter langsomt op ad jorden.

Rævene har fået hvalpe. Kuldet er oftest på 4-7 unger.

Vidste du at hannen og hunnen lever sammen i parringstiden januar, februar og i marts til ungerne er ca. 4 uger gamle?

Brændenælde skal lige blanches eller på anden måde kort varmebehandles for ikke at du brænder dig.

Lav en te af de nye skud:

Put én håndfuld i kogende vand, læg dem på en bageplade i ovnen på 40 grader med en træske i lågen til de er tørre. Så kan de gemmes laaang tid i glas med låg.

Te af brændenaeldesrud

Børnene skal selvfølgelig med ud at sanke vilde urter, når du alligevel er af sted for at hente de første vilde vitaminer.

I marts er for eksempel de første nye brændenældeskud at finde, ligesom du kan finde bellis der smager skønt i en salat.

Birkesaft

En ting I også kan gøre sammen, er at tappe birkesaft, som skal gøres fra nu og indtil løvspring engang i april.

Birkesaft indeholder 99% vand, men også masser af livgivende mineraler og bl.a. C-vitamin.

Birkesaft har som læskedrik og lægemiddel været kendt og anvendt i tusindvis af år af såvel de nordamerikanske indianere som samerne i Skandinavien.

Birkesaft smager dejligt frisktappet – mest af vand, men også en lille smule sødt (indeholder 0,02% sukker).

Det kan opbevares i køleskab et par dage, men også fryses ned i passende portioner, I kan nyde resten af året.

En enkel måde at få birkesaft på, er ved at klippe en fingertyk gren af, binde en flaske fast til resten og til såret lukker sig vil der løbe saft ned i flasken.

Man kan også bore et hul et passende stort birketræ, sætte en slange i som fører ned til en dunk eller flaske.

Udstyret kan købes på www.hjemmeproduktion.dk – hvis du ikke lige selv ligger inde med noget.

Husk at lukke hullet med en prop eller lignende efterfølgende.

April

Det gamle nordiske navn for denne måned var græsmåned eller fåremåned.

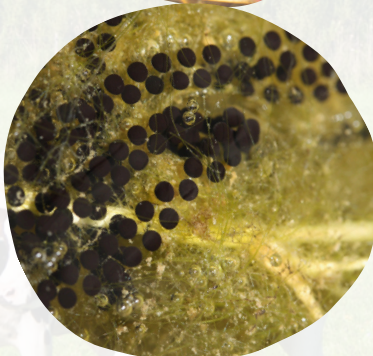
Her kom får og kreaturer på græs igen efter den lange vinter.

Ifølge folketroen vil svaler i april varsle en lun sommer.

Frøer, tudser og haletudser

Sidst i marts – først i april, vil man kunne høre en masse kvækken. Det er hanfrøer der kalder på hunnerne. Der vil være en vandring mod vandet og en jagt på hunnerne. Når den side af sagen er klaret lægger hunfrøer og tudser deres æg.

Frørernes æg lægges i en stor geleagtig klump med op til 5000 æg i. Tudsernes lægges som i en perlerække der kan være meget lang.

Efter 2-3 uger baner de små haletudser sig ud af æggene. De kan godt ligne en lille fisk i starten, fordi de er forsynet med en hale, der er længere end kroppen, lever i vand og har gæller.

Siden vokser bagbenene ud, halen forsvinder og så kommer forbenene. Når forbenene er udviklet, udvikles også lungerne, og de begynder at gå på land.

Hele denne udvikling tager ca. 2 måneder i naturen.

Frøer og padder er fredet, men til undervisningsbrug må man tage dem med og sætte i et akvarium for når de har fået forben, at sætte dem tilbage hvor man fandt dem.

Det er sjovt, spændende og lærerigt at følge udviklingen, hvor der sker nyt på nærmest daglig basis.

Sådan gør I

- Hæld vand fra mosen i et stort syltetøjsglas eller akvarie
- Tag 15-20 æg forsigtigt fra ægklumpen eller 10 haletudser med nettet
- Husk også vandplanter, da haletudserne lever af algerne på undersiden (fiskemad kan også bruges), samt en sten, så de kan komme op og trække luft over vandet, når de har udviklet lunger
- Skift vandet jævnligt
- Husk at sætte dem tilbage samme sted efter at have oplevet den sælsomme forvandling

Bioblitz

Nu vrirler det med forårsfriske insekter.

Hvor mange arter mon der er lige her?

Lav en bioblitz på et afgrænset område, stil uret på for eksempel 15 min. Og gå så ud og se hvor mange forskellige insekter, I kan finde.

Snak om hvad de spiser og hvorfor de bor lige der, eller hvor de måske var på vej hen.

Husk at medbringe syltetøjsglas med huller prikket i låget, små terrarier m.m. til at opbevare dyrene i – og endelig så vidt muligt at sætte dem tilbage samme sted.

Maj

Naturen er fuld af dyreunger og aktivitet.

Ræveungerne får lige lov at die lidt hos deres mor endnu, inden det er helt slut.

Rådyret føder 1-2 lam der er camoufleret med hvide pletter, så det ligner solen der skinner ned i skovbunden.

Vidste du at ørentvisten simpelthen er den mest omsorgsfulde mor? Hun lægger æg og ligger så på dem . Fjerner du æggene og lægger dem ved siden af, henter hun dem et for et og lægger sig på dem igen.

Sommerfuglen 'nældens takvinge' er meget almindelig og vores nationalsommerfugl!

Den lægger æg på undersiden af brændenældens blade, og omkring denne tid begynder vi at kunne se dens larver. Om en måneds tid er de så blevet til de dejligste nye sommerfugle og de gamle dør.

Fladbrød over bål

I Vig Naturpark er der et dejligt bålstedsområde.

Lad børnene være med til at bygge bålet op.

Lav en dej – eller hav den med hjemmefra, og hak nogle af de vilde urter i (brændenældeskud, skvalderkål, mælkebøtte mm.).

Lad så børnene få en klat dej og ælte så flad som muligt og smid fladbrødene på en oliesmurt gammel bageplade på en rist over bålet.

Vend dem efter lidt tid og bag dem færdige og spis så med syltetøj eller lignende.

Juni

Juni er den lyseste sommermåned.

Det er også nu hyliden blomstrer med sin helt bedøvende dejlige duft.

Hyliden er fra gammel tid et helligt træ.

Her boede gudinden Freja – en kærlighedsgudinde i den nordiske mytologi.

Ved enhver gård og husmandssted skulle være et hylde træ.

Man bar lidt gløder fra ildstedet ud og lagde under træet.

Så boede husets ildebrand i hyliden – og ve den som fældede den; Huset ville bryde ud i lys lue.

Nældens takvinger

Danmarks nationalsommerfugl 'nældens takvinge' er nu på vingerne.

Hyldeblomster

Dyp hyldeblomsterne i pandekagedej og steg dem på panden over bålet. Det dufter og smager SÅ godt.

Hyldeblomster kan også tørres ved at lægge dem på et viskestykke i en vindueskarm nogle dage. De kan bruges til at lave dejlig duftende te.

Juli

Det er sommerferietid.

Naturen er fuld af dyreunger der er ved at være store.

Hold øje med trolandens dunede afkom som begge forældre er med til at passe til de er flyvefærdige og kan klare sig selv.

Blomsterengen

Blomsterengen i Vig naturpark er fuld af forskellige blomster i fuldt flor.

Medbring tykt karton eller små lærreder og forsøg jer så frem med at male med naturens farver; blomster, blade, græs og andet.

Banke blomster

Man kan også prøve at 'banke' blomster.

Brug et stykke stof, et bræt eller andet fast underlag til at banke blomsterne ovenpå (så der kommer farve og aftryk af blomsterne på), og en sten eller hammer at banke med.

August

Fra gammel tid kaldt høstmåned, og det er da en passende betegnelse, for nu er det virkelig høsttid.

Hold godt øje med mirabeller, høst røllike og tør til te eller som krydderi i madlavningen. Blot nogle eksempler, for det bugner derude.

Mosen

I mosen i Vig park er der rigtig mange tagrør.

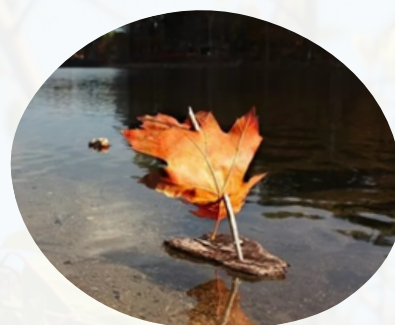
I gamle dage brugte man dem til at lave stråtage af.

Byg både

Af tagrør kan I for eksempel bygge en båd og prøve at søsætte. I kan også bygge både af bark, blade og andre ting – måske afslutte med en kapsejls?

Ide fra www.skoveniskolen.dk
Foto: Louise Liv Holm

Motorik og science

Bakken i Vig park mellem skov og mose, appellerer til leg og læring.

Man kan lægge sig på toppen og rulle hele vejen ned – eller så langt man kan komme.

Bakken kan også bruges til en matematisk opgave som at regne ud hvor mange børn bakken er lang – lad børnene lægge sig i en lang række fra top til bund.

September

Den første efterårsmåned.

I Vig Naturpark er æblerne modne og man begynder at kunne høste frø af de vilde planter.

Vidste du at brændenældens frø kan bruges til drys på din yoghurt for eksempel? Rist dem i honning først. Mums.

Du kan også tørre dem og bruge dem når du bager brød og hvor du ellers synes de matcher.

Muligheder i skoven

I den lille skov på toppen af bakken i Vig Naturpark er der en lille skov – det er der også i den nordlige ende af mosen.

Der er rig mulighed for at bygge huler mellem træerne.

I kan også lave et bladbingo med blade fra de forskellige træer – og på den måde finde ud af hvor mange forskellige slags der er og hvad de hedder.

Oktober

Så er det snart efterårsferie.

Bladene begynder at falde af træerne.

Man kan begynde at høste slåen, som man kan koge en dejlig, lidt særpræget saft af, som man yderligere kan koge ind til sirup.

Inden man koger saft af dem, skal man putte dem i fryseren et døgn tid, for at fjerne den snerpende smag.

Slåensaft anvendtes tidligere bl.a. til at hælde over grød, og til at drikke, naturligvis.

Rågekoloni

I Vig Naturpark er der mange råger.

Rågen er en kragefugl som lever i kolonier. I foråret bygger de en rede af pinde, som de anbringer højt i høje træer.

Rågerne lever af insekter, orme og frø, nødder. De hamstrer og gemmer til vinteren – men stjæler også gerne naboens vinterforråd.

Rågeparret holder sammen hele livet. Rågeunger var fra gammel tid en delikatesse, og sammen med deres noget højlydte larmende adfærd, betød det at mange af dem blev skudt. For ca. 40 år siden var bestanden nærmest halveret og i dag er de fredet.

Prøv at kigge op nu hvor næsten alle bladene er faldet af træerne, så vil du kunne se rågernes reder.

November

Det gamle danske navn for denne måned er slagtemåned.

De sidste frøer graver sig ned på bunden af søen/mosen for at overvintre.

Småfugle som mejser og spurve kan opleves vimse travle rundt mellem buske og træer, da de få lyse timer skal udnyttes til at finde føde nok til at klare vinteren.

Sneglene forsejler åbningen i sneglehuset med et kalklåg og lukker vinteren ude.

Mandala og kunst

Find et tema at arbejde ud fra – det kan være et eventyr, I har læst, eller noget, I bare bliver inspireret til – og lav så en mandala (en spiral), byg en skulptur eller lav en figur. Alt sammen med materialer, som I finder i naturen i Vig Naturpark.

Hunderosehyben

Der kan stadig høstes hunderosehyben, som der er en del af i Vig Naturpark.

De har den egenskab at de bliver sødere jo mere kulde de får. Prøv at smage på hunderosehyben, når du kommer forbi dem.

December

I gamle dage omtalt som kristmåned.

December er den første vintermåned, og dyrene tilpasser sig vinteren på hver deres måde.

Nogle sover vintersøvn eller går i dvale.

Pindsvinet har for eksempel fundet det perfekte sted under en dyng af grene.

Spidsmusen har sin helt egen metode til at overvintre uden så meget føde: Den bliver simpelthen mindre; dens knogler bliver kortere og dens muskler bliver mindre; så skal den ikke bruge så meget energi.

December er også den måned hvor mange børn og voksne glæder sig til jul.

Brug Vig Naturpark til at indsamle materialer til juledekorationer.

Nisseløb

Lav et nisseløb med masser af magi og eventyr.

Det kan gradueres op og ned efter alder.

Lav så mange poster som passer med aldersgruppens evne til at koncentrere sig om en opgave og gå så ud og led efter julestemningen, nissens grydeske eller andet, uden hvilket det aldrig kan blive rigtig jul.

Brug magiske væsener, udstoppede dyr, træer og andet som kan være med at lede det rigtige sted hen hvor julestemningen og stemningen er – sammen med en kande varm saft og en småkage.

Inspiration til mere

Litteratur

- Leicht Madsen Bent 1988. "Børn, dyr og natur". Forlaget Børn og unge
- Holberg Steffen. "Børn, friluftsliv og natur". Forlaget Børn og unge 2007
- Olsen Lars-Henrik 2019. "Små dyr i sø og å". Forlaget Gyldendal
- Olsen Lars Henrik m.fl. 1997. "små dyr i skoven" G.E.C. Gads forlag
- Shilhab S.S Theresa m.fl. 2007 "Skolen i skoven". Danmarks pædagogiske universitetsforlag
- Elfstrøm Ingela m.fl.2009. "Børn og naturvidenskab" Akademisk forlag
- Ravn Hans Peter 1993. "Insekter i farver" . Politikens Natur. Politikens forlag
- Friis Møller Peter. "Danmarks insekter" Politikens forlag A/S 1999
- Hansen Gottlieb Carsten 2004 "Skvalderkål og pandekager" Frie børnehavers forlag
- Swane A. Julie m.fl. 2021 " Sank med børn" Forlaget Turbine
- Meyer Claus 2017 "Meyers store naturalmanak" Forlaget Lindhart og Ringhof
- Jonsson Dam Jette 2003. "Naturens spisekammer". Forlaget Mad og kunst
- Bang Preben og Dahlstrøm Preben. "Dyrespor". G.E.C. Gads forlag 1978
- Frandsen Verner. "Dyrespor i farver". Politikens naturguider 2007
- Jacobsen Peder og Schack-Nielsen Leif. "Se på fugle". G.E.C. Gads forlag/DOF. 1987

Hjemmesider

- www.udelivmedindlevelse.com
- www.skoven-i-skolen.dk
- www.urteheksen.nu
- www.groennespirer.dk
- www.naturhelten.dk
- www.udeskole.nu
- www.udeundervisning.dk
- www.centerforboernognatur.dk

Instagram ideer

- Naturligt_nysgerrig
- Naturfagskonsulenten
- Inaturen_medungerne
- Udeskole.i.praksis
- Naturensborn
- Mit_matematikunivers
- Udmedungerne